

SVECI I KRŠĆANSKA DUHOVNOST PREMA ZDRAVLJU I BOLESTI

PATRON SAINTS AND CHRISTIAN PERCEPTION OF HEALTH AND ILLNES

Milan Špehar*

SUMMARY

As a religion based on the teaching of Jesus Christ, from the outset Christianity has developed a completely different attitude toward health and illness than the Old Testament. Health and illness are now viewed through the eyes of Jesus Christ the Redeemer, who accepted each and every man. The history of Christianity has had its episodes of masochistic attitude toward illness, but today it clearly underscores the need to fight it with any means available, but it also teaches to accept what can not be changed.

Saints are often patrons against diseases they had to endure. However, this is not their main role. To this day many seem to miss the main point - their heritage, but see them as miracle healers. This misperception of miracle needs revising as well as the simplistic interpretation of the healing powers of relics (viewed as a demiurge of sort) and of the private vows and votive offerings.

Key words: Christianity, spirituality, Bible, saint, miracle, relic, vow, votive offering, prayer

UVOD

Svaka religija, bilo monoteistička, politeistička ili najprimitivnija animistička, ima svoju vjersku dogmu, svoje obrede, svoje molitve i svoju duhovnost. Nema religije bez duhovnosti. Nema niti čovjeka bez duhov-

* Teologija u Rijeci – područni studij Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
Adresa za dopisivanje: Prof. dr. Milan Špehar, Katolički bogoslovni fakultet – Teologija u Rijeci,
Omladinska 14, 51000 Rijeka, E-mail: speharmilan@gmail.com

nosti u širokom smislu riječi, bez obzira na to kojemu uvjerenju pripadao, je li agnostik ili uvjereni ateist. Kada ne bi bilo duhovnosti u širem smislu riječi, ne bi bilo niti umjetnosti. A svaka umjetnost počiva i rađa se iz određene duhovne percepcije umjetnika, izlazi iz njegove podsvijesti u kojoj se ne nalaze samo tjelesni i materijalni, već i duhovni i duševni nagoni (kao nagon za ljepotom, za dobrotom, za pravednošću, za ekološkim skladom u svijetu itd.). Teško je odvojiti duhovno od duševnoga. Osjećaj ljepote, dobrote, pravednosti proizlazi iz čovjekove duše. Ali kada se to shvati kao nešto što čovjeku nije samo i tek tako urođeno nego dano, onda i to ulazi u sferu duhovnoga.

Duhovnost i religioznost plivaju na tri područja: pseudoduhovnost (pseudoreligioznost), metaduhovnost (metareligioznost) i duhovnost (religioznost). Pseudoduhovnost znači pridavanje nekim stvarima ili pojavama božanske moći. Često se, u zamjenu za odbačenu vjeru u Boga, vjerovanje pretvara u tešku pseudoreligioznost, a odbačena duhovnost u pseudoduhovnost.

U vjerskom smislu riječi duhovnost je osobni susret s Bogom kao osobom. Duhovnost ima i svoja „sredstva“ uopće za svoje postojanje. Prije svega to su raznorazni oblici molitve, misa, sakramenti, u kršćanstvu i čašćenje svetaca. Psihološka projekcija osobito je danas uočljiva, kada i vjernik Boga, pred kojim više ne strahuje kao nekad, želi pretvoriti u automat ili barem u svoj osobni „čarobni štapić“. Kada mu to ne uspijeva, poseže za drugim sredstvima kako bi nahranio duhovni dio sebe. Danas astrologija i raznorazna gatanja već i na televiziji, i domaćoj i inozemnoj, zauzimaju velik prostor i izazivaju veliko zanimanje ljudi koji misle da će tako utažiti svoju duhovnu glad i žeđ. Ovaj „bog“ od njih ne traži da poštuju nikakve zapovijedi niti posebnu milostinju u crkvi, nego samo poziv od nekoliko kuna. Taj bog-sudbina ostaje misteriozan, ali učinkovitiji od Boga Biblije utoliko što proniče u budućnost svakoga čovjeka. Oni koji proriču budućnost su svećenici-svećenice te tzv. nove religioznosti u kojoj je vrlo uočljiva pseudoreligioznost, projiciranje vjere u nešto što s vjerom nema veze. I tu postoje „obredi“: miješanje karata, „upuhivanje“ onoga što čovjeka muči u neku cjevčicu itd. Ali se ovdje pitanje zdravlja još nije uspjelo riješiti. „Moguće“ je samo saznati kakvo će ono biti i donekle čovjeka osloboditi od njegovih „uroka“.

KRŠĆANSKA DUHOVNOST

Previše se kršćansku duhovnost shvaćalo kao skup činjenja nečega, bilo molitava ili raznoraznih žrtava. Kršćanska se duhovnost ne ostvaruje samo u tome. Gdje se i u čemu uopće nalazi, najbolje govori stara rečenica biblijske mudrosti, koja već prije više od tri i pol tisuće godina zapisuje neoborivu istinu o čovjeku: „Tako postane čovjek živa duša“ (Post 2,7).

O kršćanskoj duhovnosti možemo govoriti samo kada počiva na dva svoja bitna temelja: dogmi i moralu. Dogma znači da čovjek vjeruje ono što mu je objavljeno kao u objektivnu istinu. Subjektivistička istina ovdje bi bila: vjerujem što se meni sviđa i kako i što ja hoću, čak unutar same vjere. Subjektivna vjera čovjekovo je osobno iskustvo Boga koji postoji ne po čovjekovoj mjeri. To je znanje-znanost vjere.

To se može usporediti s prirodnim znanostima u kojima ima mnoštvo neoborivih „dogmi“, počevši od anatomije tijela do fizike i dalje. Kada čovjek odbacuje ono što je neoboriva istina, stvara kaos. Ako odbacuje i sve znanstvene istine koje su dosad iznašle mnoge škole psihologije (koliko se god međusobno razlikovale), stvara kaos u svojoj psihi.

Za kršćansku duhovnost nije dovoljno samo znati o Bogu i kršćanskoj vjeri. Valja prionuti njoj i prihvatiti ono što traži. Tako dogma otvara put moralu. Čovjek dobiva od Boga zapovijedi (poznato nam je deset zapovijedi). Ako se Bog objavio kao dobar, kao onaj koji je tako čudesno stvorio svijet i čovjekovo tijelo, onda će moral upućivati čovjeka da i on bude dobar. Ako se Bog objavljuje kao pravedan, kao onaj koji pomaže čovjeku, onda će moralne zapovijedi čovjeka voditi tako da i on bude pravedan te da i on pomaže čovjeku.

Tek nakon toga možemo u kršćanstvu govoriti o kršćanskoj duhovnosti.¹ Kršćanska bi duhovnost u sebi bila osobni susret čovjeka s Bogom kao Osobom. Tu se susreću dva subjekta koja tvore zajedništvo. Susret se događa na raznorazne načine: molitva, euharistija (misa), meditacija, činjenje dobrih djela, a to je više od samih deset zapovijedi koje se temelje uglavnom na „ne ovo“, „ne ono“. Ovdje je riječ o tome da čovjek treba „činiti ovo“, „činiti ono“. Sv. Benedikt, utemeljitelj reda benediktinaca, to kaže vrlo kratko: „Ora et labora – moli i radi“. To znači: moli tako da ti

¹ Usp. Bruno Secondin – Tullo Goffi (izd.), *Corso di spiritualità*, Queriniana, Brescia, 1989.; Kees Waaijman, *Handbuch der Spiritualität* (dva sveska), Grünewald, Mainz, 2000.

molitva bude rad, a ne brbljanje i nabrajanje, a radu se posveti tako da ti bude molitva.

U hrvatskome jeziku postoji lijep izraz: posvetiti se nečemu, nekome radu. Kada se čovjek posveti radu, taj rad mijenja, posvećuje njega. No ipak je čovjeku čovjek, ne puki rad, u središtu pozornosti. Svaki je njegov rad također usmjeren na čovjeka i iz njega proizlazi. I dvostruko više: posvećivanje sebe čovjeku mijenja, posvećuje i jednoga i drugoga čovjeka, tj. i onoga koji se nekome posvećuje, ali posvećenje mijenja i onoga kome se posvećuje.

PITANJE BOLESTI I ZDRAVLJA U KRŠĆANSTVU

Kršćanstvo želi slijediti Isusa Krista s kojim započinje Novi zavjet, odnosno novo razdoblje cjelokupnoga ljudskoga bivanja. Do Isusa Krista Biblija – Stari zavjet – odnosi se prema bolesti i bolesnima uglavnom kao prema kazni i kažnjenima. Zdravlje, bogatstvo, ugled smatraju se velikom Božjom milošću koja se daje onima koje Bog voli, dok se siromašne, bolesne, neugledne promatra kao one koje Bog ne voli, ali razlog tome redovito je grijeh: ili grijeh dotičnoga ili nekoga od njegovih sadašnjih i prijašnjih iz roda.

Isus potpuno mijenja takav stav. Za njega bolesni nisu „nečisti“, nego ljudi kao svi drugi, s jednakim ljudskim dostojanstvom i istim ljudskim potrebama. Isus pristupa bolesnima (čak i onima koji boluju od zarazne bolesti) i čudesno ih ozdravlja (na temelju njihove vjere ili vjere njihovih bližnjih).² Nije nam dao puno primjera da i mi možemo činiti tako, ali nam je dao zadatak liječiti druge u potrebama. Najbolji je dokaz za to priča o milosrdnome Samarijancu koji nailazi na čovjeka kojega je ranio lopov te mu povija rane i zalijeva ih uljem i vinom. Poanta je ove priče Isusova zapovijed: „Idi pa i ti čini tako“ (usp. Lk 10,29-37).

Isusovo „čini tako“ zapravo je vezano uz naplatu koju Bog daje. Oni koji čine tako baštinit će život vječni, a koji tako ne čine bit će prokleti za svu vječnost. U svom govoru o posljednjem sudu, Isus jasno kaže: „Dođite, blagoslovljeni Oca mojega! Primite u baštinu Kraljevstvo pripravljeno za vas od postanka svijeta! Jer ogladnjeh i dadoste mi jesti; ožednjeh i napojiste me; stranac bijah i primiste me; gol i zaogrnušte me; oboljeh i poho-

² U Markovu evanđelju četvorica donose nepomična čovjeka pred Isusa koji, „vidjevši njihovu vjeru“, oprašta grijehne bolesnome i ozdravlja ga (usp. Mk 2,1-12).

diste me; u tamnici bijah i dođoste k meni... Zaista, kažem vam, što god učinite jednome od ove moje najmanje braće, meni učinite!“ (Mt 25,34-36.40). Onima koji tako nisu činili kaže izrijeckom da to samome njemu nisu učinili.³ Isus, dakle, ne će pitati na kraju koliko smo čega izmolili, koliko hodočastili, nego što smo drugome činili.

Isus potpuno mijenja stav i prema bolesti i prema bilo kakvim čovjekovim potrebama. U središtu njegove pozornosti upravo su takvi. Oni koji su bili dolje, sada su odjednom gore! Bolesni nisu veći grješnici od drugih niti je to netko od njihova roda ili predaka. Dakle, nisu kažnjeni, nego se često prikazuju kao oni na kojima se očituje Božja slava, tj. Božje milosrđe. Zdravlje je za kršćanstvo od početka nešto što treba čuvati. I danas u kršćanstvu vrijedi da je za čovjeka čak grijeh ako ne čuva svoje zdravlje.

KRŠĆANSKA DUHOVNOST U POGLEDU NA BOLEST I ZDRAVLJE

Do danas je u Katoličkoj crkvi prilično jako razvijena duhovnost pomaganja čovjeku u nevolji. Čovjek ima prednost pred svakom mojom osobnom pobožnošću koju i smijem i moram čak prekinuti kada je riječ o bližnjemu u potrebi (osim kada slavim misu i ostale sakramente). Već u samim počecima kršćanstva, prve su kršćanske zajednice posebnu pažnju posvećivale njezi svojih bolesnika, jer su u njima promatrale Krista patnika. Na kraju srednjega i na početku novoga vijeka, pa sve do danas, u Katoličkoj su crkvi nicali raznorazne, većinom ženske, redovničke zajednice kojima je posebna karizma bila njegovanje bolesnih. Naravno da je među njima bilo najviše onih najsiromašnijih koji sebi nisu mogli priuštiti odlazak k liječniku. U XIX. stoljeću nastala je u Katoličkoj crkvi čvrsta svjetska organizacija, svima poznata pod nazivom *Caritas*, kojoj je zadaća pomaganje svima potrebnima. Ta je organizacija toliko jaka da je obveza svake biskupije i svake župe, ne izuzimajući ni one u najsiromašnijim krajevima svijeta (Afrika, Indija, Latinska Amerika, Azija), imati svoj biskupijski, odnosno župni *Caritas* koji prelazi vlastite granice kada je u pitanju čovjek u potrebi bilo gdje i bilo koje vjere ili uvjerenja. Dobitnica Nobelove nagrade za mir, cijelomu svijetu poznata Majka Terezija iz Kalkute, osnovala je novu redovničku zajednicu koja je organizirano započela s palijativnom skrbi i u njezi svih bolesnih, posebno najsiromašnijih, i time poka-

³ Vrlo je zanimljiv odgovor prvih: „Gospodine, kada te vidjesmo gladna i nahranismo te...“ Ono što su činili čovjeku u potrebi, to nisu činili ni za kakvu Božju nagradu. Mnogi od njih Krista ne poznaju niti priznaju, a ipak su, prema Isusu, sva dobra koja su činili drugima, činili njemu.

zala što za kršćanstvo znači dostojanstvo čovjeka. Kršćani se posvuda pokazuju kao oni koji osjećaju nužnost pomaganja kao svoju kršćansku dužnost bez koje nisu kršćani u pravom smislu riječi.⁴

Za kršćansku duhovnost ostaje njezina uska povezanost s pomaganjem najsiromašnijima i bolesnima, posebno bolesnim siromasima koji ne mogu platiti liječenje.

No i taj se kristovski-kršćanski stav znao i znade se „izroditi“ pa se bolesnici njeguju ne zato što dotični u njima vide Krista, nego zato što preko bolesnih, kao preko nekih stuba, mogu „doći u nebo“. No to je trgovanje s kršćanstvom i kršćanskom duhovnošću, što je u kršćanstvu nedopustivo jer je u tom slučaju čovjek u potrebi sveden na predmet. Upravo je to Isus želio spriječiti već prije 2000 godina kada u prije navedenome citatu ne kaže: „Ono što ste učinili čovjeku u potrebi, to je *kao* da ste to meni učinili“, jer bi, on je to znao, taj „kao“ bio onečovječenje čovjeka, već izriječkom tvrdi: „To ste meni učinili.“

Druga devijacija u poimanju Isusove tvrdnje također je prisutna do danas: propovijedanje čovjeku koji trpi samo jednostrano o njegovu spasonosnom trpljenju. Svakim trpljenjem čovjek postaje sve sličniji Kristu i svojim trpljenjem može otkupljivati svijet od grijeha. Koliko god je trpljenje *i* spasonosno, njega se ne smije tražiti jer se tako možemo pretvoriti u ohole mazohiste. Zato za kršćanstvo vrijedi maksima: „U kršćanstvu je liječenje bolesnika sastavni dio naviještanja evanđelja i misionarskog poslanja.“⁵

Ivan Pavao II. u svome je apostolskom pismu „Spasonosno trpljenje“ jasno istaknuo kršćanski stav prema bolesti: bolesni i svi koji su odgovorni za bolesne, odgovorni su za njihovu bolest koju treba liječiti. Sam proces liječenja može biti bolan, ali i ne roditi izlječenje. *Tada* valja prihvatiti bolest i *osmisliti* svoje trpljenje. Ono za kršćanina mora imati smisla jer ga približava Kristu i jer svoje boli može prikazati na bezbrojne pozitivne

⁴ Mala zemlja Hrvatska u svome Nacionalnom uredu Papinskih misijskih djela godišnje sakupi više od pet milijuna kuna i više od milijun eura za gladne i bolesne u Africi i Latinskoj Americi te, osim toga, ima više od 3.000 kumstava djece putem kojih za 100 eura godišnje omogućava školovanje, prehranu, školski pribor i odjeću jednoga djeteta. U pomaganje katoličkoj svjetskoj misijskoj organizaciji Papinska misijska djela (svaka zemlja ima svoju nacionalnu upravu Papinskih misijskih djela) i u Hrvatskoj sudjeluju ljudi svih vjera i nacija.

⁵ Luka Tomašević, *Teološko-pastoralne perspektive bioetike*, u: Franjo Emaneul Hoško (ur.), *Djelatna Crkva. Zbornik Milana Šimunovića*, Kršćanska sadašnjost – Teologija u Rijeci, Zagreb, 2008., str. 94.

nakane.⁶ Upravo ovo drugo ima snažno duhovno i terapijsko djelovanje na čovjeka koji pati jer vidi da i njegova patnja ima smisla ako je možemo prikazati *za dobro drugih*. Placebo se od ovoga bitno razlikuje, jer ono je „čša vode“, a ovdje je riječ o živim ljudima kojima se može pomagati i kroz vlastite nevolje. Zato je „spasonosno trpljenje“ (ne kada ga tražimo, nego kada ga ne možemo odstraniti) *za dobro drugoga*. Takva patnja ima smisla i takav patnik osmišljava svoju patnju i svoj život koji nije više samo trpljenje, nego služenje drugome. Tako i uz nepomičnu vezanost uz krevet možemo služiti drugome. Logoterapija, sa svojim začetnikom Viktorom Franklom i učenicima, posebno Elisabeth Lukas,⁷ vrlo često naglašava terapeutsko djelovanje prihvaćanja bolesti i trpljenja. Elisabeth Lukas Franklovu logoterapiju vidi kao „jedinu psihologiju koja prihvaća ‘homo patiens’“, čovjeka patnika, i prema tome kako netko nosi svoju patnju koju ne može promijeniti, te vidi mogućnost ispuniti svoj život s mišlju... Nijedna nas sudbina ne može baciti na koljena ako se mi ne želimo prignuti pred njom.“⁸ I priznaje: „Mnogi su se veliki ljudi iskovali u vatri patnje i često unutarnji stadij sazrijevanja postignuli *samo* kroz veoma bolan proces sazrijevanja.“⁹

Upravo je takav stav imala Katolička crkva u svojim počecima prema mučenicima i do danas prema svecima i njihovim trpljenjima – bilo koje vrste – proglašavajući ih svecima. Za nečiju se svetost među prvim i najvećim krijepostima traži – *strpljenje*.¹⁰

SVECI I NJIHOVA ULOGA U KATOLIČKOJ VJERI

Najjači svjedoci kršćanstva u prvim stoljećima njegova progona bili su mučenici. Mnogi su hrabro za svoju vjeru podnosili svakovrsna mučenja i bili ponosni što mogu trpjeti i umrijeti za Krista. Time su postali uzor i svjedoci drugima (*martyrus* = *svjedok*).¹¹ Zanimljivo je da je njihova uloga

⁶ „Nakana“ u kršćanstvu znači: u svrhu nečega. Dakle, mogu prikazati svoju bolest za nekoga u potrebi, za mir u svijetu, za pravdu itd. To ne znači da Bog bez toga ne bi mogao djelovati u tome smjeru, nego Bog traži našu suradnju, a nju traži zato što smo stvoreni „na sliku Božju“. Bog je stvorio slobodnoga čovjeka da bude sustvaratelj u ovome svijetu.

⁷ Većinom su to bili liječnici koji su specijalizirali psihoterapiju iz koje je niknula logoterapija.

⁸ Elisabeth Lukas, *Auch deine Familie braucht Sinn. Logotherapeutische Hilfe in der Erziehung*, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1988., str. 51.

⁹ Isto, str. 50.

¹⁰ U korijenu je same te riječi trpljenje.

¹¹ Upravo značenje grčke riječi „svjedok“ poticalo je i one koji neće biti mučeni, da za svoju vjeru svjedoče na druge načine, ponajbolje strpljivim podnošenjem patnje i bolesti.

vrlo brzo, posebno nakon prestanka progona, bila pretvorena u njihovo zagovaranje. Ponajprije sveci-mučenici bili su zagovornici, odnosno „iscjelitelji“ bolesti onih dijelova tijela na kojima su bili mučeni; npr. sv. Apolonija zagovornica je zubobolje jer su joj mučitelji mučki vadili zube, sv. Agati su odrezali dojke, sv. Rok je jedan od zagovornika najprije protiv kuge, od koje je i sam obolio, a onda i protiv ostalih zaraznih bolesti.

Taj paradoks ima svoju logiku: najbolje će nas razumjeti onaj tko je bolovao od iste bolesti od koje i mi bolujemo. Takvi nam najviše mogu pomoći. Zato zagovor, odnosno molitva dotičnome svecu zaštitniku od određene bolesti ima svrhu ozdravljenja. Taj bi svetac mogao pomoći u toj bolesti.¹² Tako se, više pučki-narodno negoli od strane katoličke teologije, stvarao i neprestano povećavao popis svetaca, od kojih je svaki imao neku ulogu, bilo čudesnoga izlječenja, bilo odvrćanja kakve druge nevolje od čovjeka, kao npr. sv. Florijan koji je zaštitnik od požara. Nisu svi sveci-zaštitnici prolazili kroz one muke za koje molimo njihov zagovor, kad se u njima nađemo. Tako je zaštitnik grada Rijeke sv. Vid zaštitnik „mladeži, ugostitelja, kotlara, gluhonijemih, domaćih životinja, dobre ljetine te štiti od padavice, bjesnoće, opsjednuća, histerije, bolesti očiju i ušiju, nevremena“.¹³ Katkad su mučitelji mučenika imali određene bolesti, dok su mučenici postali zaštitnici od takvih bolesti.

Time ipak, osobito kada je riječ o bolestima, sveci-zaštitnici gube ulogu uzora kako se nositi sa svojom bolešću. Štoviše, a to se događa upravo danas, ne u maloj mjeri,¹⁴ sveci još više gube svoju prvu i glavnu ulogu, ono zbog čega su proglašeni svecima. Kao prvo: nisu svi sveti ljudi proglašeni svecima. Kao drugo: oni koji to jesu, nama su u prvom redu dani kao uzor svetoga življenja za nas. Tako su se oni, umjesto da nam postanu uzori življenja, od nas samih pomalo pretvorili u čudotvorce i nerijetko u prave

¹² Naravno da ovo dovodi do opasnosti da pomislimo kako nam nijedan drugi svetac, možda nama iznutra bliži nego zaštitnik od određene bolesti, u toj bolesti ne bi mogao i više pomoći. Još manje to znači da se ne bismo smjeli u bilo kojoj potrebi moliti izravno Kristu. Dapače, prema katoličkoj se vjeri ni u jednoj potrebi nismo dužni utjecati svecu zaštitniku u toj potrebi, nego sve svoje potrebe možemo izravno u molitvi uputiti Kristu.

¹³ Ivan Zirdum, *Sveti Vid*, UPT, Đakovo, 2006., str. 4.

¹⁴ Usp. popularne knjižice koje se sve češće u Hrvatskoj izdaju o svecima, npr. o sv. Brigiti, sv. Riti, sv. Judi Tadeju itd. Gotovo da nema spomena da bismo ih mogli nasljedovati, samo im se pripisuju mnoga velika čudesna djela, posebno što se tiče onoga na što je čovjek najosjetljiviji: zdravlja. U takvim knjižicama ispada kao da su sveci jedini liječnici te se uglavnom nigdje ne spominje da bi bolesnik trebao potražiti i liječničku pomoć.

mage.¹⁵ Ako im pridajemo samo takvu ulogu, onda su se sveci, uzor za naše življenje i naši zagovornici kod Boga u prvom redu da i mi sveto živimo, pretvorili u iscjelitelje i izbavitelje iz drugih nevolja. Zanimljivo je da takvo populariziranje i propagiranje svetaca uopće ne spominje da u nevolji moramo potražiti pomoć od ljudi. Katolička vjera u prvom bi redu rekla neka bolesnik najprije potraži liječničku pomoć i onda se smije moliti svecima zaštitnicima.

Logična je posljedica takvoga poimanja i čašćenja svetaca da će se svece koji nisu uslišali u bolesti ili nekoj drugoj potrebi (osobnoj ili nekoga za koga smo molili) jednostavno odbaciti umjesto da dopustimo da nas oni, logoterapijski rečeno, pouče kako prihvatiti zlo koje ne možemo promijeniti. Tada ti sveci nisu uspjeli imati niti onu spasonosnu ulogu placeba u medicini.

Zanimljivo je da papa Ivan Pavao II. u spomenutom apostolskom pismu „Spasonosno trpljenje“ uopće ne spominje svece u ulozi zagovornika u bolesti i posebno iscjelitelja.

PITANJE ČUDA U KATOLIČKOM VJEROVANJU DANAS

Što se tiče čuda, danas je Katolička crkva puno rigoroznija nego prije. Najbolji je primjer za to Lourdes, poznato hodočasničko mjesto Marijinih ukazanja. Od tisuće i tisuće čudesnih ozdravljenja koja mu se pripisuju, Crkva do danas priznaje svega 56 – dok/ako se i za njih ne dokaže suprotno, što mogu učiniti samo stručnjaci liječnici koji tamo rade u timu i koji nisu svi ni katolici ni vjernici.

Mi riječ „čudo“ poimamo jednostrano pa mu dajemo atribut nečega izvanrednoga u smislu ozdravljenja ili izbavljenja iz kakve druge nevolje. Da netko od svoje nevolje – bolesti ili drugih nedaća – može učiniti „krijepest“ i da je to čudo u pravom smislu riječi, na to uglavnom ne pomišljamo. Ljudi koji prihvaćaju svoje nedaće tako da ne samo da za njih ne proklinju i ne okrivljuju nikoga (ni Boga ni svece) i ne samo da ih strpljivo-jobovski podnose, nego nalaze smisla svojoj patnji i trpljenju te načina kako, uz to, još pomagati druge – jesu ljudi kojima se događaju čuda i koji

¹⁵ Molitve, razne žrtve i osobni „zavjeti“ (npr. ako me sv. Lucija ozdravi od bolesti očiju, dat ću toliko novaca ili hrane za siromahe ili, što se češće događa, makar na drugome mjestu, kupit ću kakav kipić, sliku za crkvu) koji su u sebi dobri, mogu se pretvoriti u magiju. Kada njima „uvjetujemo“, onda ni molitve za ozdravljenje koje katolička vjera preporučuje, više nisu molitve nego prava magija.

i sami čine čuda! Ne čine, dakle, čuda samo sveci na nebu, nego i mnogi nepoznati „sveci“ na zemlji! I to upravo sa svojim nemoćima i nedaćama kada s njima znaju živjeti!¹⁶

ZAVJETNI DAROVI

Čovjek može prema nekome svecu učiniti „zavjet“, tj. dati obećanje: ako mu svetac ostvari to što moli, dotični će svecu nešto učiniti (npr. postit će jednom tjedno, u korizmi će se nečega odreći) ili nešto dati (novac u kakvu dobru svrhu ili nešto svojega) pa se može govoriti o „zavjetnome daru“. Zbog množine zavjetnih darova u mnogim se svetištima moraju čak dizati kapelice zavjetnih darova, kao što je ona u Rijeci kod franjevacca na Trsatu. Mnoge su slike ili kipovi (posebno Majke Božje) okruženi mnoštvom zavjetnih darova (primjer Krasno u svetištu Majke Božje od Krasna). Većinom su tu razni ukrasi – zlatni lančići, privjesci pa i krunice. Kapelice zavjetnih darova, osim takvih stvari, imaju i druge. To su većinom slike, od kojih neke pokazuju čudo izbavljenja od određene nevolje, ili bilo kakva druga slika kao dar. Ako je čovjek u bolesti imao pomagala, nakon čudesnoga ozdravljenja daruje ih takvome mjestu.

Katolička crkva oprezna je danas i s „privatnim zavjetima“, pri čemu se obećavaju darovi ako se molitva ispuni. Više potiče na molitvu u nevolji bez „trgovanja“, ali prihvaća znak zahvalnosti i potiče čovjeka na to da ne bude kao devet od deset ozdravljenih gubavaca koji se Isusu koji ih je ozdravio od gube, osim toga jednoga, nisu došli ni zahvaliti. Slažem se, a neki to već spominju, da bi se zavjetne darove trebalo imenovati darovima zahvale, a zavjetne kapelice kapelicama zahvale. Riječ „zahvala“ u sebi sadrži puno manje trgovinsku nit. Izvršen „zavjet“ upravo je završen zavjet, a zahvala ostaje uvijek.

Puno bi se toga još trebalo mijenjati u mentalitetu ljudi s nedaćama i bolestima. „Zavjetni darovi“ redovito su neki predmeti, ali bi bolje bilo svoju zahvalnost staviti u nešto konkretnije.¹⁷ Naše društvo koje puno

¹⁶ Albert Camus u svome romanu *Kuga* prikazuje čak „sveca bez Boga“, liječnika koji u kugi pomaže okuženima bez obzira na to što se njemu može dogoditi. Pravo je čudo bilo u Domovinskom ratu vidjeti u Rijeci mnoge prognanike koji su došli samo s najlon-vrećicom, ostavivši iza sebe bogatstvo u kojemu nije bilo mjesta za Boga. A kad su ostali bez ičega, žele upoznati Boga i traže krštenje... To su veća čuda nego da nas neki svetac ozdravi od neke bolesti. Naravno da ovaj donedavno često življeni primjer ne znači da čovjek mora ostati bez ičega da bi spoznao Boga.

¹⁷ U Katoličkoj crkvi postoji mogućnost da ljudi mnoštvo vijenaca na pokopima, koji će već sutradan biti bačeni u smeće, i mnoštvo svijeća koje će sutradan izgorjeti, zamijene novčanim darom u

govori o humanosti, daleko je od toga i onda kada je riječ o vjernicima koji bi trebali znati da nema tih zavjeta niti tih žrtava koje bi se moglo zamijeniti s onim što možemo pružiti čovjeku u potrebi. Upravo to može biti najbolji dokaz da je dotični doista imao ono iskustvo o kojemu Krist sam govori u prije navedenome govoru o posljednjemu sudu. Čini se da nam je još uvijek draže – i sigurnije – ono što je vidljivo i opipljivo (kao što su naši zavjetni darovi obješeni na zidu kakve kapelice) nego ono što drugi ne zapažaju: pomaganje čovjeku u potrebi u znak zahvale za primljene darove ili milosti od Boga. Sveci u Katoličkoj crkvi imaju upravo tu ulogu. To su istinske „kapelice zavjetnih darova, darova zahvale“ u kojima uvijek ima mjesta za još jedan dar. I te su „kapelice“, tj. pomoći čovjeku u nevolji u znak zahvalnosti što je iz nevolje izbačljen, i te kako vidljive.

ZAKLJUČAK

U današnje vrijeme kada su ljudi možda razočarani u medicinu jer je shvaćaju kao čarobni štapić, neki pribjegavaju zagovoru svetaca u bolesti, bilo usred bolesti bilo preventivno. Katkad, i na hrvatskome tlu, dolazi do prave „inflacije“ svetaca koji pomažu u pojedinim nevoljama. Čini se da se ponovno oživljava ono što se počelo stvarati u srednjemu vijeku: svaki svetac zaštitnik od neke bolesti ili nevolje. S kršćanske se strane neke od takvih pojava danas promatra kao prava zastranjenja. Posebno se kršćanska duhovnost, kao dio teologije i jedna njezina grana, trudi ukazivanju razlikovanja prave od krive pobožnosti prema svecima i njihova čašćenja.

Kao prvo, sveci ne mogu biti moćniji od Krista, ali nam mogu biti tzv. moćni zagovornici čija je prva zadaća približiti nas Kristu. Ali to ni u kojem slučaju ne znači da se njemu ne možemo, ne trebamo i ne smijemo obraćati i izravno, i onda kada je riječ o našim molitvama za pomoć u nevoljama.

Upravo sveci koji su podnosili mnoge nevolje, imaju neizostavnu ulogu biti nam primjer takvoga življenja, a ne „čudotvorstva“.

Za kršćanina čuvanje zdravlja ostaje Božjom zapovijedi, što znači da u slučaju bolesti mora potražiti liječničku pomoć. U vrijeme bolesti smije se

karitativne svrhe. No ta se mogućnost jedva gdje provodi u djelo, a bila bi puno djelotvornija i samome Bogu i svecima draža.

moliti bilo svecu „zaštitniku“ od određene bolesti, bilo svojemu „omiljenome“ svecu koji mu može pomoći i kada nije „zaštitnik“ u određenoj bolesti.

Sveci nam mogu biti velik uzor u tome kako podnijeti bol i bolest kada ih ne možemo promijeniti i kako zbog toga ne proklinjati nikoga. Odlika je kršćanstva i u svjesnome nošenju svojega križa, na što je Isus za života često upućivao. To pak nema nikakve veze s mazohizmom, nego je odlika prihvaćanja stvarnosti življenja i nošenja sebe sa životom „u dobru i u zlu“. To je bit konkretizacije kršćanske duhovnosti.

SAŽETAK

Kršćanstvo, kao vjera koja se temelji na Isusu Kristu, od samoga početka razvija sasvim drukčiji stav prema zdravlju i bolesti nego što je to činila Biblija Staroga zavjeta. Sada se zdravlje i bolest gledaju u svjetlu Isusa Krista kao Otkupitelja, ali prije svega onoga koji prihvaća svakoga čovjeka. U povijesti kršćanstva nije nedostajalo mazohističkoga stava prema bolesti, dok ono danas jasno ističe borbu protiv nje svim dopuštenim sredstvima, ali i prihvaćanje onoga što se ne može promijeniti.

Sveci su često zaštitnici upravo u bolestima koje su i sami iskusili. No to nije njihova prvenstvena uloga. I danas ta prva uloga – nasljedovanje svetaca – mnogima izmiče te ih prihvaćaju samo kao one koji čudesno ozdravljaju. Valja mijenjati poimanje čuda i ne prihvaćati olako ozdravljujuću moć svetih moći-relikvija koje ne smiju biti poput nekih demijurga, te privatnih zavjeta i zavjetnih darova.

Ključne riječi: kršćanstvo, duhovnost, Biblija, svetac, čudo, relikvija, zavjet, zavjetni dar, molitva